

А. Д. Беденюк, В. Б. Доброродній, Т. В. Боднар, П. Я. Боднар, Т. В. Шандрук
ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського
МОЗ України”

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ХІРУРГІЯ” НА КАФЕДРІ ХІРУРГІЇ № 1 З УРОЛОГІЄЮ ТА МАЛОІНВАЗИВНОЮ ХІРУРГІЄЮ ІМЕНІ ПРОФ. Л. Я. КОВАЛЬЧУКА ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО

A. D. Bedenyuk, V. B. Dobrorodniy, T. V. Bodnar, P. J. Bodnar, T. V. Shandruk
I. Horbachevsky Ternopil State Medical University

PERSONALLY-ORIENTED APPROACH AS ONE OF THE FUNDAMENTAL DIDACTIC PRINCIPLES OF STUDY OF THE DISCIPLINE OF SURGERY AT THE L. YA. KOVALCHUK DEPARTMENT OF SURGERY NO. 1 WITH UROLOGY AND MINIMALLY INVASIVE SURGERY, I. HORBACHEVSKY TERNOPIL STATE MEDICAL UNIVERSITY

Мета роботи – поділитися досвідом організації навчального процесу на кафедрі хірургії № 1 з урологією та малоінвазивною хірургією імені проф. Л. Я. Ковальчука Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського на засадах особистісно-орієнтованого підходу.

Основна частина. Особистісно-орієнтований підхід у педагогіці покликаний забезпечити максимально широкі можливості для всебічного розвитку особистості студента. Виходячи із вищенаведеного, сучасна вища освіта передбачає фундаментальну практично-професійну підготовку та всебічний розвиток цілісної, соціально адаптованої особистості.

Дидактичні засади організації навчального процесу в нашому закладі визначають внутрішні університетські нормативні документи. Кафедрою хірургії № 1 з урологією та малоінвазивною хірургією імені проф. Л. Я. Ковальчука складено робочі програми на четвертий, п'ятий та шостий курси медичного університету, якими передбачено структурування предмета на практичну та теоретичну частини, розподіл годин на практичні заняття та самоопрацювання. Організація навчання за методикою “Єдиного дня” дозволяє приділити достатньо часу спілкуванню викладача з кожним студентом академічної групи, адже 6 годин виділені на проведення заняття з однією групою. Практична робота, проведена “біля ліжка хворого”, можливість спілкування з пацієнтом, можливість брати участь у всіх етапах госпіталізації хворого та у всіх етапах його лікування, а також відвідування бібліотеки, комп'ютерного класу кафедри під час години самостійної роботи студентів, семінарське обговорення та контроль знань дають можливість повноцінно закріпити матеріал студенту й оцінити рівень його знань викладачем.

Висновок. Дидактичні форми організації викладання дисципліни “Хірургія” кафедрою хірургії № 1 з урологією та малоінвазивною хірургією імені проф. Л. Я. Ковальчука Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського відповідають принципу особистісно-орієнтованого підходу у вищій медичній освіті та не тільки забезпечують формування професійних компетенцій, передбачених чинними галузевими стандартами, але й сприяють всебічному розвитку особистості майбутнього лікаря.

Ключові слова: особистісно-орієнтована освіта; компетентнісний підхід; форми організації навчальної діяльності.

The aim of the work – to share the experience of organizing the educational process at the L. Ya. Kovalchuk Department of Surgery No. 1 with Urology and Minimally Invasive Surgery, I. Horbachevsky Ternopil State Medical University on the basis of a person-oriented approach.

The main body. Personality-oriented approach in pedagogy is designed to provide the widest possible opportunities for the comprehensive development of the student's personality. Based on the foregoing, modern higher education envisages a fundamental practical training and a comprehensive development of a holistic, socially adapted personality. Didactic principles of the organization of the educational process in our institution determine the internal university normative documents.

Department of Surgery No. 1 with Urology and Minimally Invasive Surgery named after prof. L. Ya. Kovalchuk prepared working programs for the fourth, fifth and sixth courses of the medical university, which envisages the structuring of the subject into practical and theoretical parts, the distribution of hours for practical classes and self-development. Organization of study using the “One Day” method allows to allocate enough time for communication of the teacher with each student of the academic group, because 6 hours are allocated for conducting classes with one group. Practical work carried out “near the bed of the patient”, the possibility of communication with the patient, the opportunity to take part in all stages of hospitalization of the patient and in all stages of his treatment, as well as visiting the library, the computer class of the department during the hour of independent work of students, the seminar discussion and control of knowledge, provides the opportunity to fully consolidate the material to the student and assess his level of knowledge by the teacher.

Conclusion. Didactic forms of teaching the discipline of Surgery at the L. Ya. Kovalchuk Department of Surgery No. 1 with Urology and Minimally Invasive Surgery, I. Horbachevsky Ternopil State Medical University respond to the principle of a person – oriented approach in higher medical education and not only ensure the formation of professional competencies provided by the current educational standards, but also contribute to the comprehensive development of the personality of the future doctor.

Key words: person-oriented education; competent approach; forms of organization of educational activities.

Вступ. Сучасні засади побудови соціуму висувають нові вимоги до моделі формування особистості як члена суспільства та як фахівця в певній галузі, здатного не тільки механічно виконувати освоєні функції, а й творчо самоорганізовуватися, адаптуватися відповідно до динамічно еволюціонуючого світу. Виходячи з цього, сучасна система вищої освіти є новим типом побудови навчально-виховного процесу, який ґрунтується на баченні людини як основної цінності. Такі принципи лягли в основу особистісно-орієнтованого підходу у педагогіці, покликаною забезпечити максимально широкі можливості для всебічного розвитку особистості студента.

Витоки особистісно-орієнтованого підходу в освіті знаходяться у гуманістичній психології 60-х рр. ХХ ст. (Р. Берн, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.), вже у 70–80 роках минулого століття викристалізувалась концепція педагогіки співробітництва з її суб’єкт-суб’єктною моделлю взаємодії учасників навчально-виховного процесу.

Одним із основоположників нового напрямку педагогічної думки був американський науковець і реформатор освіти Джон Дьюї, який пропонував в освітньому процесі уникати авторитарної позиції вчителя. Над розробкою нової освітньої парадигми працювали представники як психологічної (Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін, Л. І. Анциферова, О. В. Бондаревська, І. С. Якиманська) [12, 14], так і педагогічної (В. А. Беліков, В. І. Звягінський, В. В. Серіков, Н. Ф. Тализіна) науки [3, 15].

Питання взаємообумовленості едукативного середовища та процесу формування особистості фахівця проаналізовано у працях Л. Джуззл, Є. Барбіної, І. Мостової, О. Деркача та ін. [1, 2, 7, 9].

Проведений аналіз науково-методичної літератури, присвяченої особистісно-орієнтованому підходу у педагогіці, виявив ряд проблем, зокрема: орієнтованість наявних досліджень на середню за-

гальноосвітню школу (тоді як вища школа повинна стати гармонійним продовженням процесу розвитку особистості, формуючи фахівця в межах загальнопедагогічної парадигми) [3, 6]; нечисленність особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на фоні відсутності чіткої їх класифікації, та навіть більше – відсутність єдності в трактуванні терміна “педагогічна технологія” [1, 4, 5]; проблема в практичній площині – реалізація аналізованого підходу в умовах способу побудови навчально-виховного процесу у більшості сучасних ВНЗ обмежена значною ресурсомністю особистісно-орієнтованих педагогічних технологій порівняно з традиційними, орієнтованими виключно на знання [1, 5, 6].

Ключовим аспектом особистісно-орієнтованого навчання є особистісний розвиток, у процесі якого формується позитивна “Я-концепція” та встановлюються інтегративні зв’язки між основними сферами особистості: емоційно-вольовою, ціннісно-мотиваційною та діяльно-поведінковою, в результаті цього особистість набуває цілісності [1].

Виходячи із вищенаведеного, сучасна вища освіта передбачає не лише фундаментальну практично-професійну підготовку, але й всебічний розвиток, формування цілісної, соціально адаптованої особистості, що неможливо реалізувати поза межами особистісно-орієнтованого підходу.

Мета роботи – поділитися досвідом організації навчального процесу на кафедрі хірургії № 1 з урологією та малоінвазивною хірургією імені проф. Л. Я. Ковальчука Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського на засадах особистісно-орієнтованого підходу.

Основна частина. Базисом організації освітнього процесу в нашому вузі є закони України “Про вищу освіту”, “Про освіту”, накази Міністерства охорони здоров’я України, Міністерства освіти і науки України, державні стандарти вищої осві-

ти, інші нормативно-правові акти. Відповідно до вимог вищезазначених джерел складено внутрішні університетські нормативні документи, які визначають дидактичні засади організації навчального процесу в нашому закладі.

Відповідно до Наскрісної навчальної програми для студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації з дисципліни “Хірургія”, кафедрою хірургії №1 з урологією та малоінвазивною хірургією імені проф. Л. Я. Ковальчука складено робочі програми з дисципліни “Хірургія” для четвертого, п’ятого та шостого курсів медичного факультету. Програмами передбачено таке структурування предмета:

– 4 курс: вивченню дисципліни відведено 150 годин, з яких 60 годин припадає на практичні заняття і 70 – на самостійну роботу студентів, співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить у відсотковому еквіваленті 53,4 до 46,6;

– 5 курс: із 135 годин загального обсягу самостійній роботі студентів відводиться 65 годин, співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи у відсотковому еквіваленті відповідає 51,8 до 48,2;

– 6 курс: для дисципліни відведено загалом 195 годин, з яких на самостійну роботу студентів виділено 105 годин, співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить у відсотках 46,2 до 53,8.

Як бачимо, від четвертого і до шостого року навчання відсоток часу, відведеного на самостійну роботу студентів, зростає, що дозволяє поступово привчати студентів більше працювати самостійно.

Серед завдань, які постають перед викладачами під час вивчення клінічних дисциплін, особливої уваги потребує необхідність адаптації студента в умовах сучасного лікувального закладу, що є суттєвою дієвою передумовою успішної професіоналізації майбутнього лікаря. Особливої уваги потре-

бує також специфіка роботи лікаря-хірурга, звідки впливають особливості викладання дисципліни “Хірургія”. Питанню професійної адаптації хірурга та відповідним змінам психіки носія професії присвячено праці багатьох авторів (О. Я. Анцупова, Т. В. Большакової, Ю. В. Бессонової, Р. М. Грановської, М. Кожанової, І. О. Котенєва, О. Г. Маклакова, Д. Г. Трунова та ін.) [2, 11]. Відповідно, від викладача студент повинен отримати необхідну допомогу в орієнтації та адаптації в умовах хірургічного стаціонару, що забезпечить профілактику когнітивного дисонансу, особливо – у роботі із “важкими” пацієнтами та в операційній.

Реалізації особистісно-орієнтованого підходу сприяє також організація навчання за методикою “Єдиного дня”, адже 6 годин, виділені на проведення заняття з однією групою з одного предмета, дозволяють приділити достатньо часу спілкуванню викладача з кожним студентом академічної групи. Водночас зміна видів діяльності (практична робота “біля ліжка хворого”, можливість спілкування чи відвідування бібліотеки, комп’ютерного класу кафедри під час години самостійної роботи студентів, семінарське обговорення та контроль знань як завершальний етап) сприяє профілактиці втомлюваності студентів.

Аналізуючи засади організації навчального процесу з позицій особистісно-орієнтованого (гуманістичного) підходу, слід звернути увагу і на необхідність тісної взаємоінтеграції його засад із компетентнісним підходом, адже вища освіта передбачає також засвоєння, примноження і використання знань, передбачених чинною нормативно-правовою базою.

Форми організації навчального процесу на кафедрі хірургії № 1 з урологією та малоінвазивною хірургією імені проф. Л. Я. Ковальчука ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України” із зазначенням їх дидактичних функцій наведено у таблиці 1.

Таблиця 1. Форми організації навчального процесу при вивченні дисципліни “Хірургія” студентами медичного факультету ТДМУ імені І. Я. Горбачевського

Форма організації навчального процесу	Вид роботи	Дидактичні функції
Аудиторна робота/практичне заняття	Контролюючи завдання диференційованого рівня складності (у розробці яких враховуються психологічні особливості студентів конкретної вікової групи, наявні базові знання із фундаментальних дисциплін – анатомії, фізіології тощо)	Мотивація пізнавальної діяльності й актуалізація наявного теоретичного та практичного досвіду студента

Форма організації навчального процесу	Вид роботи	Дидактичні функції
	Індивідуалізовані завдання у роботі студента із пацієнтом (із врахуванням вікових, характерологічних, інтелектуальних особливостей та здібностей студента) з самостійним написанням протоколу обстеження	Стимулювання самостійності студентів
	Аналіз клінічних ситуацій на семінарській частині заняття, який передбачає елемент бесіди із кожним студентом групи окремо з метою залучення його у дискусію	1. Забезпечення можливості “процесу відкриття” – самостійного знаходження студентом пропонованих аксіом. 2. Поглиблення, систематизація та контроль знань
	Творча самостійна робота, пов’язана з аналізом проблемної ситуації	1. Формування вмій і навичок самостійної розумової праці. 2. Розвиток творчого підходу до розв’язання поставлених завдань
	Курація пацієнтів із патологією, передбаченою тематикою дисципліни, із виконанням передбачених навчальним планом маніпуляцій під керівництвом викладача	Встановлення зв’язку теоретичних знань із професійною практичною діяльністю
Позааудиторна робота	Самостійна робота студентів відповідно до тематики, передбаченої робочою програмою з кожної дисципліни	Стимулювання наукового пошуку, активізація пізнавальної діяльності студента
	Самостійна робота студентів відповідно до тематики, передбаченої робочою програмою з кожної дисципліни	Стимулювання наукового пошуку, активізація пізнавальної діяльності студента
	Кураторська робота викладачів із студентами закріпленої групи	Розширення спектра виховних впливів
	Індивідуальні консультації	Допомога в організації навчально-пізнавальної діяльності студента та усунення наявних труднощів

Виходячи з вищесказаного, всі форми організації навчального процесу, що застосовуються при вивченні дисципліни “Хірургія”, маючи на меті певні дидактичні цілі, дозволяють реалізовувати особистісно-орієнтований принцип побудови освітнього процесу в його комплексній інтеграції з компетентнісним підходом.

Висновок. Дидактичні форми організації викладання дисципліни “Хірургія” кафедрою хірур-

гії № 1 з урологією та малоінвазивною хірургією імені проф. Л. Я. Ковальчука Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського відповідають принципу особистісно-орієнтованого підходу у вищій медичній освіті та не тільки забезпечують формування професійних компетенцій, передбачених чинними галузевими стандартами, але й сприяють всебічному розвитку особистості майбутнього лікаря.

Список літератури

1. Бондаревская Е. В. Личностно-ориентированный подход как технология модернизации образования / Е. В. Бондаревская // Методист. – 2003. – № 2. – С. 2–6.
2. Кожанова М. Психологічні особливості прояву когнітивних конфліктів у процесі професійного самовизначення лікарів-хірургів / М. Кожанова // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. — 2011. – № 2. – С. 46–48.

3. Иванова С. П. Личностно-ориентированное обучение как фактор повышения качества знаний у студентов технических факультетов университета (на примере иностранного языка) : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Иванова Светлана Павловна. – Курган, 2003. – 167 с.

4. Марушкевич А. Організація навчальної діяльності студентів у сучасних умовах розвитку українського суспільства / А. Марушкевич // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. – 2011. – № 2. – С. 71–74.

5. Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании. Проблемы интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М. : Логос, 2009. – 336 с.

6. Железкина И. И. Миссия современной высшей школы в контексте личностно ориентированного подхода / И. И. Железкина // Профессиональная педагогика. Вестник Брянского государственного университета. – 2012. – № 1 (2). – С. 65–68.

7. Шляхи удосконалення якості освіти лікарів України у контексті Болонського процесу / І. В. Кочін, О. М. Акулова, О. О. Гайволя [та ін.] // Запорозький медичний журнал. – 2009. – № 3. – С. 141–144.

8. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения / И. С. Якиманская // Вопросы психологии. – 1995. – № 2. – С. 31–41.

9. Горбатюк О. В. Особистісно орієнтований підхід до навчання в ВНЗ у сучасних умовах / О. В. Горбатюк // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного

університету ім. Івана Огієнка. Серія “Педагогічна”. – Вип. 20. – С. 252–253.

10. Закон України “Про вищу освіту” (із змінами, внесеними згідно із Законом № 1415-VIII від 14.06.16, ВВР, 2016, № 30, ст. 543) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon5.rada.gov.ua/>.

11. Ходжаян А. Б. Особенности организации эффективной самообразовательной деятельности студентов в медицинском вузе / А. Б. Ходжаян, Н. В. Агранович // Фундаментальные исследования. – 2001. – № 11. – С. 149–153.

12. Bekh I. D. Student-oriented teaching / I. D. Bekh. – By : unchanged during, 1998. – 204 p.

13. Malafik I. V. Didactics of the new school: Textbook. Allowance / I. V. Malafik. – Moscow : Slovo, 2015. – 630 p.

14. Yakimanskaya I. S. Technology student-centered learning in the modern school / I. S. Yakimanskaya. – Moscow, 2000. – 176 p.

15. Perceva N. O. The use of personally-oriented education in the training of future physicians / N. O. Perceva, E. V. Gurzhiy, D. I. Chub // The Scientific Method. – 2017. – No. 3 (3). – P. 72–75.

References

1. Bondarevskaya, Ye.V. (2003). Lichnostno-oriyentirovannyy podkhod kak tekhnologiya modernizatsii obrazovaniya [Personal-oriented approach as a technology of educational modernization]. *Metodist – Methodist*, 2, 2-6 [in Russian].

2. Kozhanova, M. (2011). Psykholohichni osoblyvosti proiavu kohnityvnykh konfliktiv u protsesi profesiinoho samovyznachennia likariv-khirurhiv [Psychological peculiarities of manifestation of cognitive conflicts in the process of professional self-determination of doctors-surgeons]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. H. Shevchenka. Psykholohiia. Pedahohika. Sotsialna robota – Bulletin of Kyiv National University named after T. H. Shevchenko. Psychology. Pedagogy. Social Work*, 2, 46-48 [in Ukrainian].

3. Ivanova, S.P. (2003). Lichnostno-oriyentirovannoye obucheniye kak faktor povysheniya kachestva znaniy u studentov tekhnicheskikh fakultetov universiteta: na primere inostrannogo yazyka [Personality – oriented learning as a factor in improving the quality of knowledge among students of technical faculties of the university: on the example of a foreign language]. *Extended Abstract of Candidate's thesis. Kurgan* [in Russian].

4. Marushkevych, A. (2011). Orhanizatsiia navchalnoi dialnosti studentiv u suchasnykh umovakh rozvytku ukrainskoho suspilstva [Organization of educational activity of students in the modern conditions of development of Ukrainian society]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T.H. Shevchenka. Psykholohiia. Pedahohika. Sotsialna robota – Bulletin of the Kyiv National University named after T. H. Shevchenko. Psychology. Pedagogy. Social work*, 2, 71-74 [in Ukrainian].

5. Verbitskiy, A.A., & Larionova, O.G. (2009). Lichnostnyy i kompetentnostnyy podkhody v obrazovanii. *Problemy integratsii [Personality and competence in education. Problems of integration.]*. Moscow: Logos, p. 336 [in Russian].

6. Zhelezkina, I.I. (2012). Missiya sovremennoy vyshey shkoly v kontekste lichnostno oriyentirovannogo podkhoda [The mission of modern high school in the context of a person-centered approach]. *Professionalnaya pedagogika. Vestnik Bryanskogo gosuniversiteta – Professional pedagogy. Bulletin of the Bryansk State University*, 1 (2), 65-68 [in Russian].

7. Kochin, I.V., Akulova, O.M., & Haivolia, O.O. (2009). Shliakhy udoskonalennia yakosti osvity likariv Ukrainy u konteksti Bolonskoho protsesu [Ways of improving the quality of education of Ukrainian doctors in the context of the Bologna Process]. *Zaporozhskiy meditsynskiy zhurnal – Zaporozhye Medical Journal*, 3, 141-144 [in Ukrainian].

8. Yakimanskaya, I.S. (1995). Razrabotka tekhnologii lichnostno-oriyentirovannogo obucheniya [Development of the technology of personality - oriented learning]. *Voprosy psikhologii – Questions of Psychology*, 2, 31-41 [in Russian].

9. Horbatiuk, O.V. (2014). Osobystisno oriientovanyi pidkhid do navchannia v VNZ u suchasnykh umovakh [Personality-oriented approach to studying in higher educational establishments in modern conditions]. *Zb. nauk. prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Ohiiienka. Serii: Pedahohichna – Collection of Scientific Works of I. Ohiienko Kamyanets-Podilskiy National University. Series: Pedagogical*, 20, 252-253 [in Ukrainian].

10. Zakon Ukrainy „Pro vyshchu osvitu” (Iz zminamy, vneseny my zhidno iz Zakonamy № 1415-VIII vid 14.06.2016 [Law of Ukraine “On Higher Education” (as

amended in accordance with Laws No. 1415-VIII of June 14, 2016]. – Retrieved from: <http://www.zakon5.rada.gov.ua/> [in Ukrainian].

11. Khodzhayan, A.B., & Agranovich, N.V. (2001). Osobennosti organizatsii effektivnoy samoobrazovatelnoy deyatel'nosti studentov v meditsinskom vuze [Features of the organization of effective self-educational activity of students in a medical college]. *Fundamentalnyye issledovaniya – Fundamental Research*, 11, 149-153 [in Russian].

12. Bekh, I.D. (1998). *Student-oriented teaching. By: unchanged during.*

13. Malafik, I.V. (2015). *Didactics of the new school: Textbook. allowance.* Moscow: Slovo.

14. Yakimanskaya, I.S. (2000). *Technology student-centered learning in the modern school.* Moscow.

15. Perceva, N.O., Gurzhiy, E.V., & Chub, D.I. (2017). The use of personally-oriented education in the training of future physicians. *The scientific Method*, 3 (3), 72-75.

Електронна адреса для листування: tetjana1984@yahoo.com

Отримано 26.03.18